

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Hökkä, M., Kallio, S., Matilainen, I., Ylinen, E-R., Muurinen, K., Lähdetniemi, M., Turunen, E. & Öhberg, I. (2021) Sairaanhoidajan perusosaamisen varmistaminen - opetussuunnitelmasuosituksen kehittäminen. EduPal- koulutusta kehittämällä parempaa palliatiivista hoitoa, 9-17. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B125/2021.

URL: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7219-78-2>

Minna Hökkä, Suvi Kallio, Irmeli Matilainen, Eeva-Riitta Ylinen, Katja Muurinen,
Marika Lähdetniemi, Elina Turunen ja Isa Öhberg

2. Sairaanhoidajan perusosaamisen varmistaminen – opetussuunnitelmasuosituksen kehittäminen

Ensuring basic palliative care competence to all graduating nurses – developing curriculum recommendation

Sairaanhoidajakoulutuksen tulee taata riittävä osaaminen palliatiivisesta hoidosta siten, että tutkinnon suorittaneet sairaanhoitajat pystyvät toteuttamaan perustasolla palliatiivista hoitoa. Suomalaisesta sairaanhoitajan tutkintoon johtavasta koulutuksesta on puuttunut palliatiivisen hoidon valtakunnallinen opetussuunnitelmasuositus. EduPal-hankkeessa vastattiin tähän tunnistettuun tarpeeseen ja kehitettiin palliatiivisen hoidon valtakunnallinen opetussuunnitelmasuositus.

Tiivistelmä

Palliatiivisen hoidon perusosaamisen varmistamiseksi EduPal-hankkeessa kehitettiin palliatiivisen hoidon opetussuunnitelmasuositus sairaanhoitajan tutkintoon. Suosituksen tavoitteena oli yhdenmukaistaa palliatiivisen hoidon osaaminen ja opetus sairaanhoidajakoulutuksessa. Suositus rakennettiin siten, että opetus on helppo integroida olemassa olevaan opetussuunnitelmaan. Suosituksia annettiin palliatiivisen hoidon sisällöistä, osaamistavoitteista, opetusmenetelmistä sekä horisontaalisesta ja vertikaalista opetuksen integroinnista. Opetussuunnitelmasuosituksen jalkautumista kartoitettiin kyselyn avulla, jonka tuloksista ilmeni, että suositus tunnetaan melko hyvin (ka 7,2). Jatkossa on tärkeää edelleen seurata ja arvioida suosituksen jalkautumista ja mahdollisia muutostarpeita.

Abstract

To ensure basic palliative care competence in Bachelor's Degree nursing education, curriculum recommendations were developed in the EduPal project. The aim of the recommendation was

to standardize palliative care competence and education in Bachelor's Degree nursing education. The recommendation was constructed so that the education could be easily integrated into an existing curriculum. The recommendation made suggestions on key palliative care contents, competence aims, teaching methods and the horizontal and vertical integration of the teaching. The implementation of the curriculum recommendation was mapped using a survey, the results of which showed that the recommendation were quite well known (average 7.2). In the future, it is important to continue to monitor and evaluate the implementation of the recommendation and possible needs for change.

Palliativisen hoidon osaaminen sairaanhoitajakoulutuksessa

WHO (2014) on laatinut mallin palliativisen hoidon integroimiseksi osaksi terveydenhuoltoa. Integroinnin onnistumisessa keskeisenä komponenttina nähdään riittävä koulutus kaikille terveydenhuollon ammattihenkilöille. (Stjernswärd ym. 2007a; Stjernswärd 2007b.) Euroopan parlamentti (2018) totesi julkilausumassaan, että palliativinen hoito ei toteudu riittävän hyvin Euroopassa. Palliativinen hoito tulee nähdä ihmisoikeutena, ja lisäksi on varmistettava, että kaikilla terveydenhuollon ammattihenkilöillä on riittävä palliativisen hoidon koulutus ja osaaminen. Palliativinen hoito tulee olla terveydenhuollon ydintoimintaa, ja sen toteuttaminen on kaikkien terveydenhuollon ammattilaisten velvollisuus. Palliativinen hoito tulee integroida osaksi terveydenhuollon kaikkia tasoja.

Vuonna 2010 julkaistussa saattohoitosuosituksessa (STM 2010) todettiin, että sairaanhoitajien koulutuksessa saattohoidon koulutussisällöt vaihtelevat ja koulutusta tulee yhtenäistää kansallisesti. Suomessa palliativisen hoidon sisällyttämistä sairaanhoitajakoulutukseen on selvitetty sosi- ja terveysministeriön asettaman asiantuntijatyöryhmän raportissa (STM 2017). Raportissa todettiin sairaanhoitajien palliativisen hoidon koulutuksen olevan edelleen vaihtelevaa eri ammattikorkeakoulujen välillä ja valtakunnallista suositusta opetuksesta ei ole. Raportissa ehdotettiin, että ammattikorkeakoulut kartoittaisivat sairaanhoitajien palliativisen hoidon perusopetuksen nykytilan. Selvitysten pohjalta ehdotettiin laadittavaksi palliativisen hoidon opetussuunnitelmasuositus (STM 2017).

EduPal-hankkeessa selvitettiin valtakunnallisesti palliativisen hoidon opetuksen nykytila sairaanhoitajakoulutuksessa. Lisäksi laadittiin valtakunnallinen opetussuunnitelmasuositus palliativisen hoidon keskeisten sisältöjen jalkauttamiseksi sairaanhoitajakoulutukseen.

Opetussuunnitelmasuosituksen kehittäminen

Sairaanhoitajien perusosaamisen opetussuunnitelmasuosituksen kehittämisen lähtökohtana olivat tutkimuksen hyödyntäminen, moniammatillisuus ja työelämäyhteistyö. Opetussuunnitelmatyö aloitettiin selvittämällä palliatiivisen hoidon koulutuksen nykytila analysoimalla kaikki suomen- ja ruotsinkielisten sairaanhoitajakoulutusten opetussuunnitelmat.

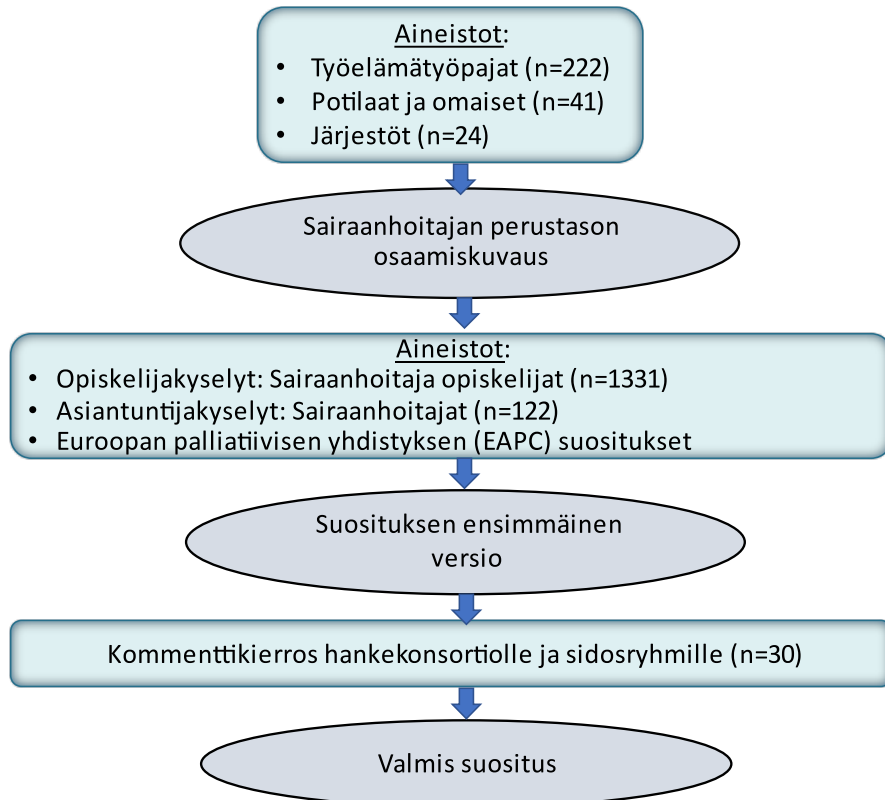
Koulutuksen kehittämisen keskeisenä lähtökohtana oli saada myös opiskelijoiden näkökulmia palliatiivisen hoidon koulutuksen kehittämiseen. Tämän vuoksi aiheesta toteutettiin kyselytutkimus kaikkien ammattikorkeakoulujen valmistuville sairaanhoitajaopiskelijoille (n=1331). Näkemyksiä sairaanhoitajien palliatiivisen hoidon osaamisesta kysyttiin myös potilailta ja läheisiltä (n=41) (Vihelä, Hökkä & Kaakinen 2020) sekä järjestöiltä ja liitoilta (n=24) (Kanniainen, Karhu & Keränen 2020).

Opetussuunnitelmasuositusta laadittaessa huomioitiin hankkeen selvitysten pohjalta laaditut sairaanhoitajan osaamiskuvaukset, joiden mukaan palliatiivisen hoidon osaamistavoitteet rakennettiin (Hökkä ym. 2021a). Osaamiskuvausten tiedonkeruu toteutettiin valtakunnallisissa työpajoissa, joihin osallistui moniammatillisesti työelämän edustajia (n=222) eri puolilta Suomea (Hökkä 2021a). Lisäksi tehtiin systemaattinen kirjallisuuskatsaus palliatiivisen hoidon osaamisesta perustasolla (Hökkä ja asiantuntijaryhmä 2020). Työpajoihin osallistui ammattilaisia kaikilta ERVA-alueilta eri palliatiivisen hoidon toimintaympäristöistä. Lisäksi yli sata sairaanhoitajaa vastasi kyselyyn, jonka tavoitteena oli tarkentaa, mitä opetussisältöjä palliatiivista hoitotyötä tehneet sairaanhoitajat pitävät keskeisinä opetuksessa. Opiskelijoilta, työelämän edustajilta, potilailta ja omaisilta sekä muilta sidosryhmiltä saadut aineistot analysoitiin, ja niiden tuloksia hyödynnettiin sisällön rakennusvaiheessa. Hankkeessa kerättyjen aineistojen lisäksi hyödynnettiin Euroopan palliatiivisen hoidon yhdistyksen (EACP) suositusta hoitotyön koulutuksen toteuttamisesta (DeVlieger 2004).

Opetussuunnitelmasuositusta kehitettiin moniammatillisen työryhmän toimesta. Työryhmä koostui hoitotyön, fysioterapian, tulkkauksen sekä lääketieteen opettajista. Asiantuntijaryhmän lisäksi suosituksen laatimiseen osallistui myös kolme hoitotyön opiskelijaa. Opetussuunnitelmasuosituksen kehittämistyö muodostui syklimäiseksi. (Kuvio 1). Opetussuunnitelman luonnoksesta pyydettiin lausunnot keskeisiltä sidosryhmiltä, sairaanhoitajaopiskelijoilta, ammattikorkea-

kouluilta ja yliopistoilta. Opetussuunnitelma suosituksen luonnokseen saatiin 30 lausuntoa, joiden pohjalta kehitystyötä jatkettiin, kunnes saavutettiin konsensus valmiista opetussuunnitelmasuosituksista (Hökkä ja asiantuntijatyöryhmä 2020).

Kuvio 1. Opetussuunnitelmasuosituksen prosessi

Opetuksen sisällöt ja sijoitus opintoihin

Valtakunnallisen palliatiivisen hoitotyön opetussuunnitelmasuosituksen tavoitteena oli yhdenmukaistaa sairaanhoitajatutkintoa suorittavien opiskelijoiden palliatiivisen hoidon osaamista. Koulutuksessa opiskelijoiden palliatiivisen hoidon tietojen, taitojen sekä palliatiivisen hoidon asenteiden ja etiikan osaamista lisätään. Näiden lähtökohtien pohjalta kehitettiin keskeiset osaamistavoitteet, sisällöt ja suositukset opetusmenetelmistä. Vaikuttavien opetusmenetelmien kartoittamiseksi hankkeessa tehtiin systemaattinen kirjallisuuskatsaus (Hökkä ym. 2021b).

Palliativisen hoidon ja saattohoidon opetussuunnitelmasuosituksen mukaan aihealueen opetusta tulee sisällyttää sairaanhoitajakoulutukseen vähintään 2 opintopistettä eli 54 tuntia opiskelijan työtä. Opetussuunnitelmasuosituksessa palliativisen hoidon opetus sijoittuu koko koulutuksen ajalle. Palliativisen hoidon opetusta voidaan integroida sopivin osin myös eri opintojaksoihin. Palliativisesta hoidosta tulisi olla oma kokoava opintojakso, joka sijoittuisi opintojen keski- tai loppuvaiheeseen. Kokoavassa opintojaksossa syvennyttään palliativisen hoidon ja saattohoidon erityispiirteisiin.

Opetussuunnitelmasuositus sisältää seuraavat aihealueet: palliativisen hoidon perusteet, kipu ja oirehoito palliativisessa hoidossa, potilaan ja läheisten kokonaisvaltainen tukeminen, vuorovaikutus ja kohtaaminen, saattohoito, etiikka ja juridiikka, moniammatillinen yhteistyö ja itse-reflektointi. Palliativisen hoidon opetuksessa korostuvat aktiiviset menetelmät, oppimisen merkityksellisyys ja käytännön esimerkit opetuksessa. Palliativisen hoidon ja saattohoidon sensitiivisyyden vuoksi opiskelijat kokevat tarvitsevansa opetuksessa mahdollisuutta keskustella opettajan kanssa. (De Vlieger 2004.) Palliativinen hoito on luonteeltaan moniammatillista, joten opetuksessa tulee hyödyntää moniammatillista osaamista. Opetussuunnitelmasuosituksessa on huomioitu, mitkä sisällöt kannattaa toteuttaa lähiopetuksena ja mitkä voisi toteuttaa itsenäisenä opiskeluna. Keskeinen osa oppimista on myös osaamisen arviointi. Osa EduPal-hankkeen asiantuntijoista on osallistunut palliativiseen hoitoon liittyvien arviointimenetelmien kehittämiseen YleSH -hankkeen puitteissa. Tämä mahdollistaa sairaanhoitajaopiskelijoiden palliativisen hoidon osaamisen arvioinnin valtakunnallisen tentin avulla.

Opetussuunnitelmasuosituksen integrointi opetukseen

Valtakunnallisen palliativisen opetussuunnitelmasuosituksen (Hökkä ym 2020) juurruttamiseen liittyen toteutettiin ammattikorkeakouluille suunnattu kysely, jossa selvitettiin suosituksen tunnettavuutta sekä sen hyödyntämistä opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Kaikkiaan kahdeksastatoista ammattikorkeakoulusta saatiin vastauksia, joiden perusteella opetussuunnitelmasuosituksen tunnettavuus oli hyvä asteikolla 0–10 arvioituna (keskiarvo 7.2). Suosituksen hyödynnettävyyttä selvitettiin kysymällä, miten sen tarjoamia ehdotuksia on sisällytetty tai tullaan sisällyttämään opetussuunnitelmaan eri ammattikorkeakouluissa. Tässä kysymyksessä vas-

tausten keskiarvo puolestaan oli 7.9 (asteikko 0–10), joten hyödynnettävyys voidaan katsoa olevan hyvä. Vastaajista 94 prosenttia (n=17) toi esille, että sairaanhoitajatutkinnon opetussuunnitelmaan on sisällytetty palliatiivisen hoidon itsenäinen opintojakso tai sisältö on integroitu omaksi kokonaisuudeksi jonkin muun opintojakson yhteyteen. Yhdessä ammattikorkeakoulussa tätä sisällyttämistä ei ole vielä tässä vaiheessa tehty.

Selvitettäessä avoimella kysymyksellä sitä, miten suositusta on hyödynnetty tai tullaan hyödyntämään opetussuunnitelmassa, tuotiin esiin, että palliatiivinen hoito on joko oma itsenäinen opintojaksonsa tai sisältöalue on liitetty muihin kokonaisuuksiin. Lisäksi täydentävissä/suuntaavissa/syventävissä opinnoissa sekä harjoitteluissa tarjotaan mahdollisuutta lisätä osaamista tällä osaamisalueella. Vastauksissa ilmeni, että kyseessä oleva osaamisalue koettiin tärkeäksi sisällyksi niin perusopintojen kuin koulutuksen loppuvaiheen opinnoissakin. Opetussuunnitelman uudistamistyö tapahtuu oppilaitoksissa eri aikoina, ja useassa niistä suositus suunniteltiin huomioitavan viimeistään seuraavassa opetussuunnitelman uudistuksessa.

Kyselyllä tarkennettiin lisäksi sitä, miten palliatiivisen hoidon tavoitteet ja sisällöt näkyvät opetussuunnitelmassa. Tässä näkyi isoja eroja eri ammattikorkeakoulujen välillä suhteessa tämänhetkiseen palliatiivisen hoidon toteutukseen. Esimerkiksi osassa oppilaitoksissa oli itsenäinen opintojakso ja opetussuunnitelmasuosituksen tavoitteita ja sisältöjä oli integroitu tiettyihin muihin opintojaksoihin. Toiset oppilaitokset puolestaan suunnittelevat juurruttavansa suosituksen osaksi opintojaksokuvauksia seuraavassa opetussuunnitelmauudistuksessa. Ammattitaitoa edistävän harjoittelun tavoitteissa palliatiivinen osa-alue ja saattohoito-osaaminen näkyvät vastausten perusteella vähäisessä määrin tällä hetkellä.

Avoimella kysymyksellä selvitettiin vielä näkemyksiä suosituksesta yleisesti sekä sen hyödyntämisestä. Suositus koettiin erittäin tarpeellisena ja sen nähtiin antavan vahvat perustelut kyseisen osaamisalueen tärkeydelle osana sairaanhoitajan osaamista ja sen kehittämistä. Opetussuunnitelmasuosituksen merkitystä tuotiin esille siis myös siitä näkökulmasta, että se toimii argumenttina saada joko nimenomainen palliatiivinen opintojakso opetussuunnitelmaan tai muutoin selkeä näkyvyys integroituna sisältöalueena keskittyen palliatiiviseen osaamiseen.

” Hyvä, selkeä ja konkreettinen. Auttaa kehittämään palliatiivisen hoitotyön opetusta ammattikorkeakoulussamme ja antaa uusia ideoita palliatiivisen hoitotyön integroimisesta useisiin opintojaksoihin.”

Opetussuunnitelmasuosituksen nähtiin paitsi ohjaavan sairaanhoitajakoulutuksen opetussuunnitelmatyötä myös tuovan konkreettisia ideoita opetuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Kokonaisuutena suositus oli vastaajille tärkeä työväline, ja sitä on hyödynnetty sekä hyödynnetään jatkossa osana opetuksen suunnittelua ja toteutusta. Kyselyssä tuli esille, että suosituksen hyödynnettävyyttä tulee jatkossakin arvioida ja palliatiivisen hoidon ja saattohoidon osaamisen kehittymistä seurata sairaanhoitajakoulutuksen aikana.

Palliatiivisen hoidon osaamisen yhdenmukaistamiseksi sairaanhoitajakoulutuksessa olennaista on opetussuunnitelmasuosituksen käyttöönotto ammattikorkeakouluissa. Lisäksi on tärkeä huomioida, että koulutukseen löytyy opettajia, joilla on palliatiivisen hoidon osaamista. Tulevaisuudessa jatkuvuuden näkökulmasta on olennaista, että valtakunnallinen kouluttajien yhteistyö aiheen parissa jatkuu myös hankkeen jälkeen.

LÄHTEET:

De Vlieger M, Gorchs N, Larkin P, & Porchet F. 2004. *A guide for the development of palliative nurse education in Europe*. European Association for Palliative Care.

Euroopan parlamentti. 2018. Parliamentary Assembly. The provision of palliative care in Europe. <https://brusano.brussels/wp-content/uploads/sites/40/2018/10/20180917-PalliativeCare-EN.pdf>

Hökkä, M ja asiantuntijaryhmä. 2020. *Palliatiivisen hoidon ja saattohoidon osaaminen sairaanhoitajan tutkinnossa - Suositus palliatiivisen hoidon ja saattohoidon opetussuunnitelmasta*. Kajaanin Ammattikorkeakoulu Oy Julkaisusarja B 140, Raportteja ja selvityksiä. [EduPal Ops suositus sairaanhoitaja.pdf \(theseus.fi\)](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/303691/Kannianin_Elisa%2c_Karhu_Nelli%2c_Keränen_Meiju.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

Hökkä M, Melender H-L, Lehto J & Kaakinen P. 2021a. Palliative nursing competences aligned to different levels of palliative care provision: a qualitative analysis of the professional's perspective. *Journal of Palliative Medicine*. <https://www.liebertpub.com/doi/10.1089/jpm.2020.0632>

Hökkä M, Rajala M, Kaakinen P, Lehto J & Pesonen H-M. 2021b. The effect of teaching methods in palliative care education for undergraduate nursing and medical students - a systematic review. *International Journal of Palliative Nursing*. Hyväksytty julkaistavaksi 15.2.202.

Kanniainen, E., Karhu, N. & Keränen M. 2020. *Lähihoitajien, sairaanhoitajien ja lääkäreiden palliatiivisen hoidon osaaminen - järjestöjen näkemyksiä*. Opinnäytetyö, Kajaanin ammattikorkeakoulu. [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/303691/Kanniainen Elisa%2c Karhu Nelli%2c Keränen Meiju.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/303691/Kanniainen_Elisa%2c_Karhu_Nelli%2c_Keränen_Meiju.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) 2017. Saarto T. & asiantuntijatyöryhmä.

Palliatiivisen hoidon ja saattohoidon järjestäminen

Työryhmän suositus osaamis- ja laatuksiteereistä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmälle. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:44. Helsinki.

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) 2012. Hyvä saattohoito Suomessa. Asiantuntijakuulemiseen perustuvat saattohoitosuosituksset. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:6. Helsinki.

Stjernswärd J, Foley KM & Ferris FD. 2007a. The public health strategy for palliative care. *J Pain Symptom Manag* ; 33(5): 486–493.

Stjernswärd J. 2007b. Palliative care: the public health strategy. *J Public Health Pol*; 28(1): 42–55.

Vihelä, M., Hökkä, M. & Kaakinen, P. 2020. Potilaiden ja läheisten kokemukset sairaanhoitajan palliatiivisen hoidon ja saattohoidon osaamisesta. *Hoitotiede* 32(4): 275-284.

World Health Organisation (WHO). 2014. Sixty-seventh world health assembly.